

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2021 m. rugsėjo 29 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Danguolės Bubenienės, Andžej Maciejewski (prancėzėjas) ir Antano Simiško (kolegijos pirmininkas), teismo posėdyje kasacinio rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal atsakovo S. J. kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. lapkričio 26 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės bankrutavusios uždarosios akcinės bendrovės „Turvalda“ bankroto administratorės uždarosios akcinės bendrovės Verslo administravimo centro (teisų perėmėja – G. J.) ieškinį atsakovui S. J. dėl žalos atlyginimo; tretieji asmenys bankrutavusi akcinė bendrovė Ūkio bankas, valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Kauno skyrius, valstybės įmonė Turto bankas, nežinoji bendrija „Skolpreka“, uždaroji akcinė bendrovė „Sandeta“, K. K., antstolis S. U..

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių bendrovės vadovo civilinę atsakomybę, bendrovei įsigijus įkeistą reikalavimo teisę, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovės BUAB „Turvalda“ bankroto administratorė kreipėsi į teismą, prašydama priteisti iš atsakovo S. J. BUAB „Turvalda“ 2 015 285,80 Eur žalos atlyginimą, 5 proc. procesines palikanas, skaičiuojant nuo bylos iškėlimo teisme dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.
3. Paaškinio, kad Kauno apygardos teismas 2015 m. kovo 5 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. B2-1555-658/2015 BUAB „Turvalda“ išskėlė bankroto bylą. Kauno apygardos teismo 2015 m. lapkričio 23 d. nutartimi BUAB „Turvalda“ bankrotas pripažintas tyčiniu. Lietuvos apeliacinis teismas 2016 m. vasario 25 d. nutartimi Kauno apygardos teismo nutartį paliko nepakeistą.
4. Per atsakovo S. J. vadovavimo laikotarpį įmonė atsiradę ir iki šiol nepatenkinti finansiniai reikalavimai kreditoriams, kurie yra patvirtinti įsiteisėjusiomis Kauno apygardos teismo nutartimis BUAB „Turvalda“ bankroto byloje, yra: BAB Ūkio banko – 2 003 843,11 Eur, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Kauno skyrius (toliau – VSDFV Kauno skyrius) – 816,20 Eur, VĮ Turto banko – 8926,08 Eur, UAB „Sandeta“ – 525,66 Eur, antstolis S. U. – 1174,75 Eur.
5. Pripažinus BUAB „Turvalda“ bankrotą tyčiniu, teismų konstatuota, kad BUAB „Turvalda“ vadovas S. J. sudarė aiškiai neracionalius, rizikingus, ekonomiškai nenaudingus, sunkinančius įmonės turtingumą padėti ir pažeidžiančius kreditorių interesus sandorius (2013 m. gegužės 20 d. UAB „Kauno arena“ akcijų pirkimo-pardavimo sutartį, 2013 m. gegužės 31 d. reikalavimo teisų perdavimo sutartį, 2013 m. gegužės 31 d. susitarimą dėl įskaitymo), kuriais buvo prarastos pinigai veikiančios UAB „Kauno arena“ akcijos. Lietuvos apeliacinis teismas 2016 m. vasario 25 d. nutartyje taip pat konstatavo, kad visas BUAB „Turvalda“ turtas, įskaitant ir pačią įmonę, buvo įkeistas, o tokie veiksmai negali būti pripažinti visų kreditorių interesų patysmu.
6. Ieškovės vertinimu, įmonės privedimas prie bankroto tyčia suponuoja atsakovo civilinės atsakomybės kilmę ir būtinumą atlyginti žalą kreditoriams, nukentėjusiems dėl buvusio vadovo neteisėtų veiksmų. Atsakovo veiksmų neteisėtumas yra konstatuotas įsiteisėjusio Kauno apygardos teismo 2015 m. lapkričio 23 d. nutartyje, todėl jų šioje byloje papildomai įrodinėti nėra poreikio. Žalos dydis yra 2 015 285,80 Eur, ją sudaro per atsakovo BUAB „Turvalda“ vadovavimo laikotarpį sudarę ir iki šiol nepatenkinti kreditorių reikalavimai. Nagrinėjamoje byloje taip pat egzistuoja tiesioginis priežastinis ryšys tarp atsakovo neteisėtų veiksmų ir dėl jų atsiradusios žalos. Teismini nustačius, kad įmonės vadovas atliko neteisėtus veiksmus, lėmusius žalos atsiradimą, jo kaltę preziumuojama, todėl ieškovė neturi įrodinėti, jog bendrovės vadovas kaltas, o paneigti šią prezumpciją, siekdamas išvengti civilinės atsakomybės, remdamasis kaltės nebuvimu, turi atsakovas.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

7. Kauno apygardos teismas 2019 m. gruodžio 30 d. sprendimu ieškinį tenkino iš dalies: priteisė ieškovei BUAB „Turvalda“ iš atsakovo S. J. 2 003 843,11 Eur žalos atlyginimą, 5 proc. dydžio metines palikanas už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme dienos (2019 m. kovo 6 d.) iki teismo sprendimo visiško įvykdymo, kitą ieškinio dalį atmetė.
8. Teismas nurodė, jog juridinio asmens valdymo organas yra pagrindinis juridinio asmens organas, per kurį juridinis asmuo įgyja civilines teises, prisiima civilines pareigas ir jas įgyvendina. Juridinio asmens valdymo organo narys privalo juridinio asmens ir kitų juridinio asmens organų narių atžvilgiu veikti pagal protingumą ir sąžiningumo reikalavimus. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 2.87 straipsnio 7 dalyje nurodyta, kad juridinio asmens valdymo organo narys, nevykdamas arba netinkamai vykdamas pareigas, nuodytas šiame straipsnyje ar steigimo dokumentuose, privalo padarytą žalą atlyginti juridiniam asmeniui visiškai, jei įstatymai, steigimo dokumentai nenustato kitaip. Vadovo civilinei atsakomybei taikyti būtina nustatyti visas jos taikymo sąlygas – neteisėtų veiksmų, žalą (nuostolius), priežastinį ryšį ir kaltę (CK 6.246–6.249 straipsniai). Nagrinėjamos bylos ypatumas yra tas, kad Kauno apygardos teismas 2015 m. lapkričio 23 d. nutartimi, kuri palikta nepakeista Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. vasario 25 d. nutartimi, pripažino ieškovės, t. y. įstaigos, kuriai nuo 2013 m. vasario 28 d. iki bankroto bylos iškėlimo vadovavo atsakovas S. J., bankrotą tyčiniu.
9. Civilinės bylos dėl žalos, atsiradusios dėl tyčinio bankroto, atlyginimo procesui būdingas specifinis civilinės atsakomybės sąlygų, būtinų juridinio asmens vadovo atsakomybei atsirasti, įrodinėjimo procesas: dvi civilinės atsakomybės sąlygos – vadovo neteisėti veiksmai ir kaltė – laikytinos nustatytomis prejudicinėmis faktų forma, kitos dvi civilinės atsakomybės sąlygos – žala bei priežastinis neteisėtų veiksmų ir žalos ryšys – yra preziumuojamos. Juridinio asmens vadovas, pripažintas kaltu dėl tyčinio bankroto, gali gintis, siekdamas paneigti šias prezumpcijas, būtent jam tenka procesinė pareiga įrodinėti, kad jo veiksmai nėra žalos atsiradimo pagrindas (neegzistuoja žala bei priežastinis neteisėtų veiksmų ir žalos ryšys) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-456-378/2018).
10. Teismas, sprenddamas dėl ieškinio senaties termino pradžios skaičiavimo dėl pateiktų reikalavimų, nurodė, kad nagrinėjamu atveju ieškinį dėl žalos atlyginimo reikšia ne kreditoriai, bet bankroto administratorė, todėl ieškinio senaties skaičiavimo momentas sietinas ne su nutarties pripažinti BUAB „Turvalda“ bankrotą tyčiniu įsiteisėjimo momentu, bet su bankroto administratorės sužinojimu apie galimą žalą padarymą.
11. Įvertinęs byloje esančius duomenis, teismas konstatavo, kad bankroto administratorė nuo pat dokumentų perdavimo momento buvo žinoma apie bendrovės sudarytus sandorius. Taigi turėjo ir galėjo būti įvertintas poreikis inicijuoti bylą dėl žalos atlyginimo iš buvusio vadovo, tačiau, nepaisant to, ieškiny teismui buvo pateiktas tik 2019 m. vasario 19 d. Teismas taip pat pažabrėžė, kad ir po nutarties pripažinti bankrotą tyčiniu įsiteisėjimo praėjo beveik treji metai.
12. Teismas, vadovaudamasis CK 1.131 straipsnio 2 dalimi, įvertinęs šioje byloje susiklosčiusias aplinkybes, t. y. tai, kad byloje vyrauja viešasis interesas, atsižvelgdamas į ieškovės bankroto procedūrų vykdymą, į tai, jog bankroto administratorė ieškinį dėl žalos atlyginimo pareiškė įpareigota kreditoriumi, kuriems tik po įmonės bankroto pripažinimo tyčiniu paaiškėjo žalos padarymo aplinkybės, pripažino ieškovės pareikšto ieškinio senaties termino praleidimo priežastis svarbiomis, sudarantiomis pagrindą atnaujinti praleistą senaties terminą.
13. Pažymėjo, kad, pripažinus bankrotą tyčiniu, įsigalioja prezumpcija, jog atsakovo, kaip vadovo, neteisėtais veiksmais padarytą žalą sudaro visi ieškovės bankroto procese patvirtinti ir nepatenkinti kreditorių finansiniai reikalavimai (2 015 285,80 Eur). Tiek Kauno apygardos teismas 2015 m. lapkričio 23 d. nutartimi, tiek Lietuvos apeliacinis teismas 2016 m. vasario 25 d. nutartimi konstatavo atsakovo veiksmų neteisėtumą, t. y. jog jis sudarė aiškiai neracionalius, rizikingus, ekonomiškai nenaudingus, sunkinančius įmonės turtingumą padėti ir pažeidžiančius kreditorių interesus sandorius.
14. Nors atsakovas savo teiginiams, kad jis nėra atsakingas už bendrovei padarytą žalą, pagrįstai teikė 2017 m. gegužės 23 d. Kauno apygardos prokuratūros nutarimą, kurio nutrauktas ikiteisminis tyrimas, pradėtas dėl BUAB „Turvalda“ galimo nusikaltimo bankroto, tačiau, teismo vertinimu, ikiteisminiams tyrimams nustatytas aplinkybės svarbos dėl asmens patraukimo baudžiamajon atsakomybėn. Nagrinėjamoje byloje buvo vertintos Kauno apygardos teismo 2015 m. lapkričio 23 d. nutartyje ir Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. vasario 25 d. nutartyje nustatytos aplinkybės.
15. Bylos nagrinėjimo metu atsakovas nepateikė kitų argumentų, nenurodė kitų aplinkybių nei tos, kurios išnagrinėtos pripažinant BUAB „Turvalda“ bankrotą tyčiniu. Atsakovas nepaneigė priežastinio ryšio prezumpcijos tarp jau nustatytų jo, kaip buvusio UAB „Turvalda“ vadovo, neteisėtų veiksmų ir to, jog įmonė nebūtų pajėgi atsiskaityti su konkrečiais kreditoriais net asmeniui neatlikus neteisėtų veiksmų, dėl kurių bankrotas buvo pripažintas tyčiniu.
16. Teismas sutiko su atsakovu, kad ne visi patvirtinti kreditorių reikalavimai laikytini dėl atsakovo neteisėtų veiksmų įmonei padaryta žala.
17. Teismas pritarė atsakovui, kad VSDFV Kauno skyriaus 816,20 Eur finansinis reikalavimas susidarė iš su darbo santykiais susijusių privalomųjų įmokų, kurių atsiradimo įmonei veikiant atsakovas negalėjo išvengti. VĮ Turto banko 8926,08 Eur finansinis reikalavimas atsirado jam perėmus iš Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – VMI) reikalavimą, susidariusį 2012 m., 2014 m. ir 2015 m. Atsakovas ieškovės vadovo pareigas pradėjo eiti nuo 2013 m. vasario 28 d., todėl teismas sutiko, kad jis negali būti atsakingas už 2012 m. prievolės. Teismas taip pat pažymėjo, kad VĮ Turto bankas perėmė reikalavimą iš VMI, kurio dalį sudaro į valstybės biudžetą prielastas žymnis mokeskis, ieškovei pralaimėjus bylą, kurioje kita šalis buvo atleista nuo žymnio mokesčio mokėjimo. Šis mokeskis yra privalomas mokėti pagal teisės aktus, todėl atsakovas jo sudarymo išvengti negalėjo. Antstolis S. U. 1174,75 Eur finansinį reikalavimą sudarė vykdymo išlaidos, susijusios su VMI reikalavimu, kuris perduotas VĮ Turto bankui, vykdymu. Dėl to teismas sutiko su atsakovu, kad jis negalėjo išvengti minėtų išlaidų, nes jos priskačiuojamos pagal teisės aktus. Iš bylos medžiagos teismas taip pat nustatė, kad UAB „Sandeta“ teikė BUAB „Turvalda“ buhalterines apskaitos paslaugas ir 525,66 Eur finansinis reikalavimas – įskolinimas už teiktas buhalterines paslaugas, šio mokėjimo atsakovas taip pat negalėjo išvengti. Dėl nurodytų aplinkybių teismas žalos dydį sumažino 11 442,69 Eur suma.
18. Teismas atmetė atsakovo argumentus, kad BAB Ūkio banko reikalavimas nelygintinas ieškovei padaryta žala. Byloje esantys duomenys patvirtino, jog 2013 m. balandžio 2 d. UAB „Asocijuoto turto valdymas“ (kreditore) ir BUAB „Turvalda“ (naudojio kreditorė) sudarė reikalavimo teisų perdavimo sutartį, kuria kreditore perdėjo BUAB „Turvalda“ reikalavimo teises į 6 918 869,50 Lt UAB „Burvita“ skolą. Už perleistas reikalavimo teises BUAB „Turvalda“ įsipareigojo sumokėti UAB „Asocijuoto turto valdymas“ 4 000 000 Lt. Kadangi UAB „Asocijuoto turto valdymas“ skolai užtikrinti buvo įkeisti BAB Ūkio banko reikalavimo teisės į gautinas iš UAB „Burvita“ lėšas, kurias UAB „Asocijuoto turto valdymas“ perdėjo ieškovei, BAB Ūkio bankas kreipėsi į ieškovės bankroto administratorę dėl įtraukimo į kreditorių sąrašą su 2 003 843,11 Eur finansiniu reikalavimu, kuris buvo patvirtintas BUAB „Turvalda“ bankroto byloje. Teismas nustatė, kad iš šio sandorio ieškovė ne tik negavo jokios naudos, nes negavo jokių lėšų, bet tik dar labiau padidino savo prievolės kreditoriams. Byloje nebuvo įrodymų, kad ieškovė, vadovaujama atsakovo, bandė išieškoti skolą iš UAB „Burvita“ pagal įgytą reikalavimo teisę.
19. Teismas taip pat pažymėjo, kad UAB „Asocijuoto turto valdymas“ 2017 m. liepos 28 d. išskelbė bankroto bylą, 2017 m. spalio 12 d. įmonė išregistruota iš Juridinių asmenų registro. Nors, atsakovo manyimu, bankroto administratorė turėjo pareigą Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymu (toliau – ĮBĮ) nustatyta tvarka įgyvendinti turimą įkeistą reikalavimo teisę į UAB „Burvita“ skolą ir gautomis lėšomis atsiskaityti su įkaito turėtoja BAB Ūkio banku, tačiau UAB „Burvita“ 2013 m. rugsėjo 26 d. buvo pradėtas neteisminis bankroto procesas. Nustačius šias aplinkybes, teismas nusprendė, kad reikalavimo teisų perdavimo sutartis buvo sudaryta esant sunkiai UAB „Burvita“ finansinei padėčiai, todėl šis sandoris ieškovei taip pat buvo nuostolingas.
20. Esant nurodytoms aplinkybėms, ieškiny buvo tenkintas iš dalies, priteisiant ir įstatymo nustatytą dydžio palikanas už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme iki teismo sprendimo visiško įvykdymo (CK 6.37 straipsnio 2 dalis).
21. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi atsakovo S. J. apeliacinį skundą, 2020 m. lapkričio 26 d. nutartimi Kauno apygardos teismo 2019 m. gruodžio 30 d. sprendimą paliko nepakeistą.
22. Apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija, vertindama apeliacinio skundo argumentus, jog nebuvo jokių objektivių aplinkybių, kurios lėmė proceso dalyvių ieškinio senaties termino praleidimą, ir pirmosios instancijos teismas neturėjo pakankamo pagrindo atnaujinti praleistą ieškinio senaties terminą, pažymėjo, jog pirmosios instancijos teismas pagrįstai nurodė, kad ieškinio senaties termino eigos pradžia sietina su įmonės dokumentų perdavimu įmonės bankroto administratoriui. Teismas taip pat pagrįstai konstatavo, jog ieškinio senaties terminas buvo praleistas.
23. Teisėjų kolegija, vertindama ieškinio senaties termino atnaujinimo klausimą, nurodė, jog iš esmės visos bankroto įstatymo nuostatos nukreiptos į tikslą kaip galima operatyviau užbaigti bankroto procedūras, patenkinti kreditorių reikalavimus ir kiek įmanoma išsaugoti skolinkito turą. Viena iš bankroto administratorės pareigų – ginti visų kreditorių, taip pat bankrutuojančios įmonės teises ir interesus. Todėl būtent bankroto administratoriui, o ne teismui yra nustatyta pareiga dėti visas pastangas siekiant užtikrinti bankrutuojančios įmonės bei jos kreditorių interesus, taip pat ir viešąjį interesą.
24. Byloje buvo nustatyta, kad ieškovei bankroto byla išskelta 2015 m. kovo 5 d. nutartimi, šį įsiteisėjo 2015 m. kovo 16 d. Iš bankroto administratorės 2015 m. kovo 15 d. – 2015 m. birželio 15 d. veiklos ataskaitos matyti, kad S. J. perdavė įmonės turą bei dokumentus, o administratorė ėmėsi juos analizuoti ir vertinti. Byloje taip pat buvo nustatyta, kad administratorė ieškė ieškinius dėl sudarytų įmonei ydingų, prieštaraujančių jos veiklos tikslams bei pažeidžiančių įmonės kreditorių teisių interesus sandorių nužaginimą. Tik po to, kai Kauno apygardos teismas 2015 m. rugsėjo 26 d. nutartimi pripažino BUAB „Turvalda“ bankrotą tyčiniu, Lietuvos apeliacinis teismas 2016 m. vasario 25 d. nutartimi paliko minėtą nutartį nepakeičia, BUAB „Turvalda“ kreditorių susirinkimas, įvykęs 2019 m. vasario 14 d., įpareigojo bankroto administratorę pateikti ieškinį buvusius įmonės vadovams dėl žalos atlyginimo visiems kreditoriams.
25. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į šias aplinkybes, sutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, kad šiuo konkrečiu atveju egzistavo pagrindas atnaujinti senaties terminą ieškiniui dėl žalos atlyginimo pareikšti (CK 1.125 straipsnis). S. J. nepagrįstai vertino, jog terminas iš esmės galėjo būti atnaujintas tik patiens kreditoriams reikiant ieškinį. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje ne kartą akcentuota, kad bankroto ir restruktūrizavimo bylose viešojo intereso egzistavimą lemia tai, kad bankroto bylos iškilimas skolinkini sukelia *erga omnes* (lot. dėl visų, visiems) padarinius daugeliui kreditorių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-448/2012; 2013 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-234/2013; 2017 m. gruodžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-479-687/2017). Byloje buvo nustatyta, kad administratorė bankroto procese aktyviai

įgyvendinti jai įstatymo nustatytas pareigas, nuo pat pradžią gynė kreditorių interesus, todėl primenytū būti teikiama ne civilinių teisiųjų santykių stabilumui, bet bankrutuojančios įmonės bei jos kreditorių teisėms ir teisėtoms interesams, ypač atsižvelgiant į tai, jog teismui yra pripažinta S. J. veiksmus BUAB „Turtvalda“ atžvilgiu neteisėtus.

26. Teisėjų kolegijos vertinimu, tai, kad 2019 m. vasario 14 d. kreditorių susirinkime tik vienas kreditorius, kurio veikla yra susijusi su skolų išieškojimu, išreiškė norą teikti ieškinį dėl žalos atlyginimo, o kiti kreditoriai buvo pasyvūs, nesudaro pagrindo šios situacijos vertinti kitaip. Bankroto administratorė veikia bankrutuojančios įmonės ir visų jos kreditorių interesais bei vardu, o nagrinėjama atveju – ir vykdydama kreditorių susirinkimo nutarimą. Tai, kad į šią bylą kaip trečioji asmenys įtraukti kreditoriai buvo pasyvūs (neteikė atsiliepimų ir nedalyvavo teismo posėdžuose), neturi esminės reikšmės. Trečiojo asmens statusas suteikia trečiajam asmeniui teisę, bet ne pareigą pateikti teismui atsiliepimą, teikti kokius nors dokumentus ir dalyvauti procese.
27. Teisėjų kolegija, vertindama argumentus dėl atsakovo civilinės atsakomybės sąlygų nustatymo, nurodė, jog 2013 m. balandžio 2 d. UAB „Asocijuoto turto valdymas“ ir BUAB „Turtvalda“ sudarė reikalavimo teisių perdavimo sutartį, kuria BUAB „Turtvalda“ įsigijo reikalavimo teisę į UAB „Butvita“ pagal 2011 m. gruodžio 31 d. akcijų pirkimo-pardavimo sutartį, sudarytą UAB „Asocijuoto turto valdymas“ ir UAB „Butvita“. 2012 m. lapkričio 16 d. sutartiniu įkeitimu UAB „Asocijuoto turto valdymas“ skolos pagal 2008 m. sausio 31 d. Kredito linijos sutartį 17 – 084 grąžinimui užtikrinti kreditoriui BAB Ūkio bankui įkeitė reikalavimo teisę į gautinas lėšas pagal 2011 m. gruodžio 30 d. akcijų pirkimo-pardavimo sutartį, sudarytą UAB „Asocijuoto turto valdymas“ ir UAB „Butvita“. 2012 m. lapkričio 16 d. susitarime Nr. 40 susitarta, kad UAB „Asocijuoto turto valdymas“ įkeis iš UAB „Butvita“ gautinas sumas pagal 2011 m. gruodžio 30 d. akcijų pirkimo-pardavimo sutartį.
28. Teisėjų kolegija sutiko su apeliacinio skundo argumentais, kad BUAB „Turtvalda“ tiesiogiai nėra BAB Ūkio banko skolininkė, tačiau, jei įsigijus turtą (reikalavimo teisę į gautinas lėšas), kuris yra įkeistas kreditoriui BAB Ūkio bankui, esant galiojančiam sutarčių apimčiai ir nevykdytai šiuo įkeitimu užtikrintai prievolei, įkeitimo (kreditorė) turėjo teisę pareikšti savo reikalavimus bankroto byloje. Be to, BAB Ūkio banko finansinis reikalavimas buvo patvirtintas Kauno apygardos teismo 2015 m. rugpjūčio 18 d. nutartimi. Šios nutarties S. J. neginčijo, taigi jis pripažino, jog BAB Ūkio bankas į ieškovės kreditorių sąrašą įtrauktą pagrįstai.
29. Teisėjų kolegija nesutiko su S. J. argumentais, kad BAB Ūkio banko reikalavimas gali būti patenkintas tik iš įkeisto turto. Įkeitimu ir (arba) hipoteka užtikrinti kreditoriaus reikalavimai tenkinami pirmiausia iš lėšų, gautų pardavus įkeistą įmonės turtą, arba perduodant įkeistą turtą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškėjęs, kad tais atvejais, kai, pardavus įkeistą turtą, lėšų nepakanka visiškai padengti įkeitimu (hipoteka) užtikrintą kreditoriaus reikalavimą, dėl likusios nepatenkinto reikalavimo dalies hipotekos kreditorius išsago savo reikalavimą į bankrutuojantį skolininką. Taigi likusi nepatenkinta kreditoriaus dalis tenkinama pagal JBĮ 35 straipsnio reglamentuojamą kreditorių reikalavimų tenkinimo eilę ir tvarką (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-P-537/2011](#)).
30. Pirmosios instancijos teismas pagrįstai nurodė, jog į bylą nebuvu pateikti įrodymai, pagrindžiantys, kad ieškovė, vadovaujama S. J., bandė išieškoti skolą iš UAB „Butvita“. Be to, ieškovė reikalavimą į UAB „Butvita“ perėmė 2013 m. balandžio 2 d., o 2013 m. rugsėjo 26 d. buvo pradėtas jos neteisminis bankroto procesas. Atsižvelgiant į tai, pirmosios instancijos teismas pagrįstai nusprendė, kad BUAB „Turtvalda“ reikalavimą perėmė ir praktiškai nemokią bendrovę. Nors S. J. tvirtino, kad už šią reikalavimo teisę ieškovė UAB „Asocijuoto turto valdymas“ nesumokėjo 4 000 000 Lt kainos, taigi dėl sandorio sudarymo ieškovės turinio turto apimtis nesumažėjo, tačiau šios įkeistos reikalavimo teisės perėmimas neturėjo jokios teigiamos įtakos bendrovei, o tik padidino BUAB „Turtvalda“ įsipareigojimus kreditoriams.
31. S. J. argumentai, kad UAB „Asocijuoto turto valdymas“ nereikšė finansinio reikalavimo bankroto byloje, buvo atmesti kaip nepagrįsti. Šie argumentai nepaneigė nustatytų aplinkybių, jog šis sandoris buvo nepalankus ieškovei, be to, UAB „Asocijuoto turto valdymas“ 2017 m. spalio 12 d. buvo išregistruota iš Juridinių asmenų registro. Atsižvelgdamas į tai, teisėjų kolegija nusprendė, jog pirmosios instancijos teismas pagrįstai tenkino ieškovės reikalavimą dėl 2 003 843,11 Eur priteisimo iš S. J..
32. Teisėjų kolegija nusprendė, jog S. J. argumentai, kad pirmosios instancijos teismas nepagrįstai nevertino aplinkybių, kad ieškovė nebūtų turėjusi galimybių atsikaitėti su kreditoriais nepriklausomai nuo jo veiksmų, taip pat nepaneigė jo pareigos tinkamai vykdyti jam įstatymo suteiktas teises ir pareigas bei vadovaujamos įmonės atžvilgiu elgtis apdairiai ir rūpestingai. Teisėjų kolegijos vertinimu, S. J., perimdamas vadovavimą bendrovei, turėjo siekti įmonės veiklos patvirtinimo. S. J. iš esmės pripažino, kad jis sutiko būti vadovu įmonei, kuri nebevykdė veiklos. Šios nustatytos aplinkybės, tai, kad įmonė prie bankroto buvo priversta tyčia, o jos sudaryti sandoriai buvo jai nuostolingi, tik patvirtino S. J. nesąžiningus veiksmus ieškovės atžvilgiu.
33. Kauno apygardos teismas 2020 m. gruodžio 10 d. nutartimi, remdamasis Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksu (toliau – ir [CPK](#)) 48 straipsnio 1 dalimi, pakeitė ieškovę BUAB „Turtvalda“ jos teisių perėmėju M. G..
34. Kauno apygardos teismas 2021 m. vasario 12 d. nutartimi ieškovą M. G. pakeitė ieškove G. J., remdamasis 2021 m. sausio 25 d. reikalavimo perdavimo sutartimi, kuria M. G. jai perdėjo reikalavimo teisę į atsakovo S. J. skolą, kylantį iš Kauno apygardos teismo 2019 m. gruodžio 30 d. sprendimo civilinėje byloje [Nr. e2-1295-221/2019 \(CPK 48 straipsnio 1 dalis\)](#).

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

35. Atsakovas S. J. kasaciniu skundu prašo Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. lapkričio 26 d. nutartį panaikinti ir priimti naują sprendimą – ieškovės ieškinį atmesti visa apimtimi. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 35.1. Teismai, netinkamai taikydami įkeitimą reglamentuojančias materialiosius teisės normas, priėmė nepagrįstą sprendimą. Atsakovo teigimu, teismai nepagrįstai pripažino, kad BAB Ūkio bankas turėjo teisę savo skolos reikalauti ne tik iš įkeisto turto, bet ir iš kito ieškovės turto. Šiuo atveju nėra ginčo, kad, ieškovė įgijusi nuosavybės reikalavimo teisę į UAB „Butvita“, įkeitimas sekė paskui daiktą, t. y. ieškovė įgijo įkeistą turtą, remiantis [CK 4.207](#) straipsnio 1 dalimi. Vis dėlto, įgydama įkeistą turtą iš UAB „Asocijuoto turto valdymas“, ieškovė neperėmė UAB „Asocijuoto turto valdymas“ kitų jos teisių ir pareigų BAB Ūkio banko atžvilgiu, be kita ko, įsipareigojimo atsakyti BAB Ūkio bankui už UAB „Asocijuoto turto valdymas“ prievolės atsiliepimą, o tik padidino BUAB „Turtvalda“ įsipareigojimus kreditoriams. Perleidusi įkeistą turtą ieškovei, UAB „Asocijuoto turto valdymas“ ir toliau liko skolinga BAB Ūkio bankui pagal su BAB Ūkio banku sudarytą sandorį (kredito sutartį), o ieškovė netapo to sandorio (kredito sutarties) šaliu.
- 35.2. Įkeitimu, kai įkeičiamas turtas, turi būti taikomos nuostatos, reglamentuojančios svetimo turto hipoteką ([CK 4.181 straipsnis](#)). Šios hipotekos specifinė ypatybė yra ta, kad hipotekos davėjas nėra kredito santykių šalis ir tik sutartinės svetimo turto hipotekos pagrindu hipotekos davėjas prisiima įsipareigojimą įvykdyti kito asmens – skolininko – įsipareigojimą tuo atveju, jei šis per hipotekos likšmę nustatytą terminą įsipareigojimo nevykdo arba kai hipotekos kreditorius turi teisę reikalauti patenkinti hipoteka apsaugotą reikalavimą prieš terminą. Kitas sutartinės svetimo daikto hipotekos ypatumas yra tas, kad skolos išieškojimo atveju įkeisto daikto savininkas kreditoriui iš skolininko įsipareigojimo įvykdymą atsako tik įkeistu savo daiktu ([CK 4.195 straipsnio 1 dalis](#)). Tai reiškia, kad įkeisto daikto savininko atsakomybė aptariamam atveju kreditoriui ribojama įkeisto turto verte (pardavimo iš varžytynių kaina), t. y. įkeisto turto savininkas atsako ne už visą skolininko įsipareigojimą, o tik tą jo dalį, kuri lygi įkeisto turto kainai, gautai iš daikto pardavus iš varžytynių. [CK](#) nuostatos, reglamentuojančios įkeitimo santykius, taip pat nenustato išimčių, leidžiančių įkeičiamam turtui visą reikalavimą patenkinti iš įkeisto turto, kuris nėra skolininkas, kito turto, o ne tik iš įkeisto turto ([CK 4.219](#) straipsnio 1, 5 dalys). Taigi [CK](#) be išimčių nurodoma, kad įkeičiamam turtui reikalavimai, nepatenkinti realizavus įkeistą daiktą, patenkunami iš skolininko kito turto, o ne iš įkeisto davėjo, kuris nėra skolininkas, kito turto, t. y. bet kokių atveju įkeičiamam turtui, kuris nėra skolininkas, atsako tik įkeistu turtu.
- 35.3. Hipotekos kreditoriaus teisės apibrėžia [JBĮ 2](#) straipsnio 7 dalis. Įkeitimu ir (arba) hipoteka užtikrinti kreditoriaus reikalavimai – pagal hipotekos (įkeitimo) sandorį ar priverstinės hipotekos (įkeitimo) pagrindu kreditoriaus (įkeičiamam turtui, hipotekos kreditoriaus) įgyta teisė, jeigu įmonė nevykdė įkeitimu ir (arba) hipoteka užtikrintos prievolės, šio įstatymo nustatyta tvarka reikalauja įkeistą turtą perduoti ir iš gautų lėšų pirmiausia tenkinti jo reikalavimus, o jeigu įkeisto turtą perduoti nepavyksta, perduoti šį turtą jo nuosavybei. Įkeitimu ir (arba) hipoteka užtikrinti kreditoriaus reikalavimai tenkinami pirmiausia iš lėšų, gautų pardavus įkeistą įmonės turtą, arba perduodant įkeistą turtą. Jei įkeistas turtas perduodamas už didesnę kainą negu įkeitimu ir (arba) hipoteka užtikrintų reikalavimų suma, šią lėšų likutis skiriamas kitų kreditorių reikalavimams tenkinti [JBĮ 35](#) straipsnyje nustatyta tvarka ([JBĮ 34](#) straipsnis). Tačiau nei [CK](#), nei [JBĮ](#) nenustato išimčių, kad jeigu įkeisto daikto savininkas, kuris nėra skolininkas, bankrutuoja, tai jis hipotekos kreditoriui atsako visu savo turtu, o ne tik įkeistu turtu ([JBĮ 33](#) straipsnio 6 dalis, [JBĮ 34](#) straipsnis).
- 35.4. Atsakovas įgijo įkeisto turto – reikalavimo teisės – neperleido ar kitaip nerealizavo, todėl šis turtas patenka į ieškovės turto sudėtį. Taigi ieškovės bankroto administratorė turėjo pareigą [JBĮ](#) nustatyta tvarka įgyvendinti turimą įkeistą reikalavimo teisę į UAB „Butvita“ skolą ir gautinas lėšas atsikaitėti su kito turėtoja BAB Ūkio banku arba šią reikalavimo teisę perduoti BAB Ūkio bankui bei išbraukti BAB Ūkio banką iš kreditorių sąrašo. Įkeičiamam turtui, kai skolininkas yra užtikrinęs įkeičiamam daiktui ne savo, o trečiojo asmens prievole, neturi teisės savo finansinio reikalavimo patenkinti iš skolininko kito turto. Dėl šių priežasčių atsakovas negali būti atsakingas už BAB Ūkio banko finansinio reikalavimo nepatenkinimą bankroto procese.
- 35.5. Apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai rėmėsi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus plenarinės sesijos 2011 m. gruodžio 29 d. nutarimu civilinėje byloje Nr. 3K-P-537/2011, nes šios bylos *ratio decidendi* (argumentas, kuriuo grindžiamas sprendimas) nesutampa su nagrinėjamos bylos aplinkybėmis. Apeliacinės instancijos teismo cituojamos bylose įkeičiamas turtas buvo skolininkas ir jam buvo iškelta bankroto byla, o nagrinėjama atveju ieškovė nėra tiesioginė BAB Ūkio banko skolininkė.
36. Trečiasis asmuo VĮ Turtas bankas atsiliepimo į kasacinį skundą prašo kasacinio skundo pagrįstą sprendimą atmesti, nes šis sprendimas yra nepagrįstas. Trečiasis asmuo pažymi, jog, jo žiniomis, ginčijamą reikalavimo teisę į atsakovą BUAB „Turtvalda“ yra perdavusi kreditorijai 2020 m. rugsėjo 21 d. susirinkimo nutarimu pagrindu ir šią aplinkybę bankroto administratorė yra nurodžiusi ataskaitoje. Todėl VĮ Turtas bankas, kaip [BUAB „Turtvalda“](#) kreditorė, nebeturėtų materialinio ir procesinio suinteresuotumo bylos baigtini.
37. Kitų proceso šalių atsiliepimų į kasacinį skundą [CPK](#) 351 straipsnyje nustatyta tvarka negauta.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl bendrovės vadovo civilinės atsakomybės, bendrovei įsigijus įkeistą reikalavimo teisę

38. Ieškovė reikalavimą atsakovui S. J. grindė tuo, kad atsakovas, būdamas ieškovės vadovas, 2013 m. balandžio 2 d. sudarė reikalavimo perdavimo sutartį su UAB „Asocijuoto turto valdymas“, pagal kurią už 4 mln. litų įgijo 6 918 869,50 Lt dydžio BAB Ūkio banko naudai įkeistą į UAB „Asocijuoto turto valdymas“ reikalavimo teisę į UAB „Butvita“. Šios sutarties pagrindu ieškovės bankroto byloje buvo patvirtintas BAB Ūkio banko 2 003 843,11 Eur dydžio finansinis reikalavimas, kuris turi būti tenkinamas iš ieškovės turto, tokiu būdu buvo padidinta ieškovės prievolių apimtis.
39. Bylą nagrinėję teismai, tenkindami ieškovės ieškinį atsakovui kaip ieškovės vadovui pagal [CK 2.87 straipsnio 7](#) dalį ir priteisdami 2 003 843,11 Eur žalos atlyginimą, šią žalą grindė BAB Ūkio banko patvirtintu ir nepatenkintu ieškovės bankroto byloje finansiniu reikalavimu, kilusiu iš ieškovės įgytos į UAB „Butvita“ reikalavimo teisės, įkeistos šiam bankui užtikrintai UAB „Asocijuoto turto valdymas“ prievolei bankui tinkamą vykdymą, atskindami, jog, remiantis [JBĮ 35](#) straipsniu, BAB Ūkio banko reikalavimas gali būti tenkinamas iš kito ieškovės turto tiek, kiek neužtenka įkeisto turto vertės. Teismai nusprendė, kad atsakovo sudarytas minėtas sandoris buvo nepalankus ir nuostolingas ieškovei, bankrotas pripažintas tyčiniu, o tai įrodė atsakovo nesąžiningumą ieškovės atžvilgiu. Ieškovė iš šio sandorio negavo jokios naudos, tačiau dar labiau padidino savo prievolės kreditoriams.
40. Atsakovas kasaciniame skunde nurodo, kad bylą nagrinėję teismai, pažeisdami [CK](#) nuostatas, klaidingai pripažino, jog BAB Ūkio bankas turėjo teisę savo reikalavimo tenkinimo reikalauti ne tik iš įkeisto, bet ir iš kito ieškovės turto. Nurodo, jog svetimo turto įkeitimo atveju pagal [CK 4.195 straipsnio 1](#) dalį įkeičiamam turtui atsako tik įkeistu savo daiktu, t. y. tik įkeisto daikto verte, todėl BAB Ūkio banko patvirtintas finansinis reikalavimas negali būti laikomas atsakovo veiksmams padaryta žala ieškovei.
41. Teisėjų kolegija pripažįsta šios kasacinio skundo argumentus pagrįstais. Teisėjų kolegija pritaria kasacinio skundo argumentams, kad bylą nagrinėję teismai, sprenddami dėl ieškovės prievolių apimties pasikeitimo dėl sudaryto reikalavimo teisės perdavimo sandorio, netinkamai aiškino ir taikė svetimo turto įkeitimą ir išieškojimą į jo reglamentuojančias teisės normas.
42. Prieš pasisakydamas dėl įkeičiamam turtui atsakomybės apimties svetimo turto už skolininką įkeitimo atveju nagrinėjamos bylos kontekste, sprendžiant dėl įmonės vadovo atsakomybės pagal [CK 2.87](#) straipsnį, teisėjų kolegija pažymi, kad, remiantis [CK 2.87 straipsnio 7](#) dalimi, juridinio asmens valdymo organo narys, nevykdantis arba netinkamai vykdančias pareigas, nurodytas šiame straipsnyje ar steigimo dokumentuose, privalo padaryti žalą atlygti juridiniam asmeniui visiškai, jei įstatymai, steigimo dokumentai ar sutartis nenustato kitaip. Kasacinio teismo praktikoje pažymėta, kad juridinio asmens valdymo organo narių turi fiduciarines pareigas juridiniam asmeniui, t. y. pareigas veikti išimtinai juridinio asmens interesais ([CK 2.87](#) straipsnis), ir šių pareigų nevykdymas ar netinkamas vykdymas lemia valdymo organo nario atsakomybę pagal [CK 2.87 straipsnio 7](#) dalį (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. rugsėjo 22 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-470-969/2015](#) ir joje nurodytą kasacinio teismo praktiką). Pažymėtina, kad nurodyta teisė asmens nustato bendrovės valdymo organų narių atsakomybę bendrovei, o ne jos kreditoriui už šiame straipsnyje nustatytą fiduciarinių pareigų bendrovei nevykdymą ar netinkamą vykdymą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-470-969/2015](#); 2015 m. rugsėjo 22 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-470-969/2015](#); kt.).
43. Tai reiškia, kad juridinio asmens valdymo organo (vienasmensio ir kolegialaus) civilinė atsakomybė, t. y. pareiga atlygti žalą, atsiranda tik nustačius visas būtinas šiai atsakomybei kilti sąlygas – neteisėtus veiksmus ir kaltę, žalą, jų priežastinį ryšį ([CK 6.246–6.249](#) straipsniai). Kasacinis teismas, pasisakydamas dėl įmonės vadovo (taigi ir dėl kolegialaus įmonės valdymo organo narių) pareigų, be kita ko, yra išaiškėjęs, kad vadovas privalo dirbti rūpestingai ir kvalifikuotai bei daryti viską, kas nuo jo priklauso, kad jo vadovaujama įmonė veikėtų pagal įstatymus ir kitus teisės aktus; laikytųsi įstatymų, nustatytų savo veiklos apibrėžimui (žr. pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 3 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-3-298-701/2016](#) 33 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką). Taigi bendrovės valdymo organo (vienasmensio ir kolegialaus) nariai, būdami atsakingi už įmonės komercinės veiklos organizavimą, turi elgtis protingai, rūpestingai ir sąžiningai bendrovės atžvilgiu, todėl, prieš priimdami konkretų sprendimą dėl bendrovės veiklos, turi atidžiai įvertinti visas reikšmingas tokiame sprendime aplinkybes, apsvaistyti ne tik priimamo sprendimo naudą bendrovei, bet ir šio sprendimo teisėtumą, riziką, galimus padarinius ir panašiai. Bendrovės valdymo organo (vienasmensio ir kolegialaus) nariai turi elgtis rūpestingai ir sąžiningai bendrovės atžvilgiu, o tai, be kita ko, reikalauja, kad prieš priimdami sprendimą valdymo organo nariai būtų pakankamai susipažinę su visa reikiama informacija. Vien aplinkybė, kad įmonės vadovo sudarytas sandoris pasirodė nenaudingas ir padarė žalą įmonei ar jos kreditoriams, dar savaime neteikia pagrindo įmonės vadovo veiksmus vertinti kaip neteisėtus, jeigu įmonės vadovas elgėsi sąžiningai ir rūpestingai, nepažeidė teisės aktuose ir įmonės veiklos dokumentuose jam nustatytų pareigų ir akivaizdžiai neviršijo įmonės veikloje įprastos ūkinės komercinės rizikos. Siekiant apsaugoti įmonės valdymo organo narius nuo žalos atlyginimo ieškinių, taikoma verslo sprendimų priėmimo taisyklė (angl. *business judgment rule*), pagal kurią preziumuojamas šių asmenų veikimas (dėl *bona fide*) geriausias bendrovės, kuriai jie vadovauja, interesais. Ši prezumpcija skirta apsaugoti bendrovės vadovus nuo asmeninės atsakomybės už sąžiningai priimtus verslo sprendimus, atitinkančius rūpestingumo pareigos standartus. Dėl to žalos atlyginimo siekiančiam asmeniui nepakanka įrodyti padarytos žalos faktą, tačiau būtina įrodyti ir įmonės valdymo organų narių fiduciarinių pareigų (lojalumo, sąžiningumo, protingumo ir kt.) pažeidimą, akivaizdų protingos ūkinės komercinės rizikos perėmimą, aiškų aplaidumą arba jiems suteiktų įgaliojimų viršijimą (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. sausio 9 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-7-124/2014](#); 2019 m. lapkričio 4 d. nutartį 2019 m. lapkričio 4 d. civilinėje byloje Nr. e3K-3-320-916/2019, 36 punktą).
44. Nagrinėjamoje byloje atsakovo kaip ieškovės vadovo atsakomybė grindžiama tuo, jog jis sudarė ieškovei nuostolingą sandorį, nes dėl sudaryto sandorio ieškovės prievolės padidėjo BAB Ūkio bankui 2 003 843,11 Eur dydžio finansinio reikalavimo suma, o jokios naudos iš sandorio ieškovė negavo. Teisėjų kolegija pažymi, kad sprendžiant, ar ieškovės su UAB „Asocijuoto turto valdymas“ sudaryta reikalavimo teisių perdavimo sutartis gali būti vertinama

Teisėjai